स्त्री "परभुक्तां च कान्तां च यो भुङ्क्ते स नराधमः। स पच्यते कालसूत्रे यावच्चन्द्रदिवाकरौ" इत्यादिना तत्स्त्रीगमने दोषाः ब्रह्मवै०पु० जन्मख० १८अ०उक्ताः।

परभृत् पु० परं स्वपुत्रबुद्ध्या कोकिलपुत्रं बिभर्त्ति भृ-क्विप् ह्रस्वः। १काके अमरः २स्वेतरपोषकमात्रे त्रि०।

परभृत पुंस्त्री० परेण स्वजनकभिन्नेन काकेन भृतः। १कोकिले अमरः स्त्रियां जातित्वात् ङीष्। २अन्यपुष्टमात्रे त्रि०। [४पश्चादर्थे च।

परम् अव्य० पृ-असि। १नियोगे २श्रेष्ठे ३केवले च मेदि०।

परम त्रि० परं परतं माति-क। १उत्कृष्टे २प्रधाने ३चाद्ये मेदिनिः ४प्रथमे च विश्वः।

परमक्रान्ति स्त्री ष०वि० उक्तायां सूर्यस्य शेषक्रान्तौ।

परमक्रोधिन् पु० १विश्वेदेवभेदे भा०अनु० ९१अ०। २अत्यन्तक्रोधान्विते त्रि०।

परमपु(पू)रुष पु० कर्म०। पुरुषोत्तमे विष्णौ [मेदिनिः।

परमम् अव्य० पर+मा-डमि। १अतुलायाम् २स्वीकारे च

परममहत् त्रि० परमं सर्वोत्कृष्टं महत्। सर्वापेक्षया उत्कृष्टमहत्त्वगुणयुक्ते आकाशादौ "आकाशादिदिशां सर्वं गतत्वं परमं महत्" भाषा०। भावप्रधानः निर्देशः परममहत्त्वमित्यर्थः। तस्य भावः परममहत्त्वं सर्वोत्कृष्टमहत्त्वे "परमाणुपरममहत्त्वान्तोऽस्य वशीकारः" प्रात०सू० "सूक्ष्मे निविशमानस्य परमाणुत्वं स्थितिपदं भवत इति स्थूले निविशमानस्य परममहत्त्वान्तं स्थितिपदं चित्तस्य एवं तासुभयीं कोटिमनुधावतो योऽस्याप्रतिघातः स परो वशीकारः तद्वशीकारात् परिपूर्णं योगिनश्चित्तं न पुनरभ्यासकृतं परिक्रमापेक्षते" भा०।

परमर्षि पु० कर्म०। वेदव्यासादिषु ऋषिषु तत्रामनिरुक्तिः मत्स्यपु० १२०अ० यथा

"ऋषिर्हि सायतो धातुर्विद्यात्वत्वपश्रुतेः। एष सन्निचयो यस्मात् ब्राह्मणश्च स्मृतस्तु षिः। विद्वत्तिसमकालन्तु बुद्ध्या व्यक्तिमुपस्त्रियम्। ऋषते परमं यस्मात् परमर्षिस्ततः स्मृतः। गत्यर्थाद्व्रतेर्घातोर्नामानि इति कारणम्। यस्मादेष स्वयंभूतस्तस्मात् ऋषिता मता"।

परमहंस परमः हंस आत्मा यस्य सन्यासिभेदे "कुटीचको बहूदकः हंसश्चैव तृतीयकः। चतुर्थः परमो हंसो योऽयं पश्चात् स उत्तमः" हारीतः। परहंसोऽप्यत्र "परहंस खिदण्डं च रज्जुं गोवालविर्मितास्। शिखां यज्ञोपवीतं च नित्यं कर्म परित्यजेत्" स्कन्दपु०। "सशिखं वपनं कुर्यात् हंसस्य परहंसकः। पौर्णमास्यां मृतस्यैषां वपनं परिकीर्त्तितम्" पुराणसमुच्चये तद्धर्माः स्थिताः। दण्डधारणमविदुष एव विदुषस्तु तन्नास्ति "न दण्डं न शिखां नाच्छादनं न भैक्षं चरति परमहंसः" महोपनिषदुक्तेः "ज्ञानमेवास्य दण्डः" इति तत्तत्यवाक्यशेषाच्च। अन्येऽपि तद्धर्मा मिता० नि० सि० च उक्ता द्रष्टव्याः। कर्म०। २परमात्मनि श्रुतेप्रतिपादके उपनिषद्ग्रन्थे।

परमाणु पु० कर्म०। सर्वापकृष्टे परिमाणयुक्ते वैशेषिकमतप्रसिद्धे नित्यपृथिव्यप्तेजोमरुतां १सूक्ष्मांशभेदे तस्य च नित्यत्वं तैरङ्गीकृतम् तत्साधकाभावात्। ततो महाभूतारम्भप्रकारस्तु उत्पत्तिशब्दे १।१।५ पृ० कणादभाष्यन्यायकन्दल्योरुक्तो दर्शितः। "दोधूयमानास्तिष्ठन्ति प्रलये पवमाणवः" इत्युक्तिस्तु सर्वजनोन्मुखवायुपरमाणुविषया उत्पत्तिशब्दार्थिते कणादभाष्यवाक्ये वायवीयपरमाणूनां प्रथमं क्रियोत्पत्त्यैव दोधूयमानत्वोक्तेः अन्येषां च तत्प्रेरणेनैव ततः परं क्रियोत्पत्तेः सम्भवात्। अन्यथा वायवीयपरमाणौ दोधूयमानत्वविशेषणासम्भव इति विवेचनम्। २परमाणुवच्छिन्ने कालभेदे "स कालः परमाणुर्वै यो भुङ्क्ते परमाणुताम्। सतो विशेषभुग् यस्तु कालः स परमो महान्" भाग० ३।११।५ "यतः प्रपन्नस्य परमाणुतां परमाणुवस्थां यो भुङ्क्ते स कालः परमाणुः तस्यैव विशेषं वाकल्यं यो भुङ्क्ते स परमोमहान्। अयमर्थः "प्रकर्षतारायाक्रस्य" इत्यादिना यत् सूर्यपर्यटनं वक्ष्यति तत्र सूर्यो यावता परमाणुदेशमतिक्रामति तावान् कालः परमाणुः। यावता च द्वादशराश्यात्मकं सर्वं भुवनकोषमतिक्रामति स परमो महान् संवत्सरात्मकः तस्यैवाद्यन्तयोः युगमन्वन्तरादिक्रमेण द्विपरार्धान्तत्वमिति" श्रीधरस्वामी।

परमाणुरङ्गक पु०परमाणुरङ्गं यस्य। ईश्वरे विष्णौ शब्दमात्रा। कर्तुः शरीरावश्यकत्वाङ्गीकारे सर्वकर्त्तुरीश्वरस्य परमाणूनां तत्साधकत्वेनाङ्गीकारेण सामञ्जस्यमिति न्यायमते स्थितम्।

परमात्मन् पु० कर्म०। परमेश्वरे "सर्गापवर्गसोपानं प्रामनन्ति मनीषिणः। सद्रूपास्तिमसावत्र परमात्मा निरुच्यते" कुसुमा०। "परमात्मा परं ब्रह्म निर्गुणं प्रकृतेः परः। कारणं कारणानाञ्च श्रीकृष्णो भगवान् स्वयम्" ब्रह्मवै०पु० प्रकृति० २२अ० गीता १५अ०। [विष्णौ]

परमाद्वैत पु० परमसद्वैतं यत्र। सर्वभेदरहिते परमात्मनि